

EXPRESIILE CONCEPTUALE ȘI MODIFICAȚIA SUBSTANȚEI DREPTULUI ÎN POSTMODERNITATE

Av. Daiana MICULA

Amprenta temporală care a succedat modernitatea, unde viziunile erau conduse de progres, știință, autoritate statală, într-o epocă a narațiunilor mari și a încrederii depline în rațiune, și instalarea posmodernității în drept, aduce la suprafață o reevaluare profundă a ideilor fundamentale despre lege, autoritate, raționalitate, justiție și adevăr. Astfel, influența posmodernității nu este despre un nou „cod juridic”, ci despre modalitatea de interpretare și aplicare a legii într-o lume complexă, pluralistă și fragmentată.

Schimbările enunțate nu au fost cârmuite de o paloare subtilă, fin sesizabilă de către societate, care să nu conturbe temelia, ci au venit cu aplomb, cu o reconstrucție pe toate planurile, menită să introducă societatea, în ansamblul ei, pe un alt palier care evidențiază, de pildă, concepte cu privire la pluralismul juridic – nu mai există o unică sursă legitimă a dreptului. Dreptul statal începe să coexiste cu drepturi alternative: internaționale, religioase, informale (ex. dreptul islamic aplicat în anumite comunități); Interpretare juridică deschisă – posmodernismul respinge ideea unei interpretări „corecte” sau „obiective”, susține ideea că interpretarea legii este influențată de ideologie, putere, cultură, identitate; Critica meta-narațiunilor juridice, deconstruirea conceptelor, precum „drept natural”, „voința generală”, „raționalitate juridică”, pune sub semnul întrebării neutralitatea dreptului ca „instrument al justiției”, accentul pe identitate și subiectivitate – drepturile nu mai sunt văzute ca universale valabile, ci ca produse ale luptei pentru recunoaștere (gen, rasă, minorități).¹ Perspectiva diacronică expusă surprinde maniera abruptă în care s-a modificat percepția asupra dreptului și a științelor juridice, precum și aplicabilitatea legilor, astfel că, de la a se supune întru totul, a se lăsa absorbit de lege, în calitate de judecător, în perioada modernismului, s-a trecut la a analiza, a transcende spiritul legii, a căpăta un rol activ,

„Societatea s-a re poziționat pe un nou palier legislativ, de concepere și punere în aplicare a legislației, începând să se insereze discuții despre așa numita „justiție narativă”, mai precis, soluționarea cauzelor prin înțelegerea poveștilor și experiențelor individuale.”

creativ și interpretativ în perioada posmodernității, judecătorul a devenit, într-un fel, un interpret și actor al puterii conferite, iar avocații și legiuitorii au învățat să navigheze într-un peisaj normativ pluralist, marcat de multiple niveluri (național, european, global), dreptul devenind mai sensibil la diversitate, identitate și context social, fiind criticat tocmai legalismul clasic, care contestă ideea că dreptul este un sistem închis, pe deplin coerent și logic.

În fond, s-a produs o subminare a con-

ceptelor moderne, subminare care dănuiește și-n prezent, producându-se dilatarea substanței dreptului în ansamblul lui, deschizând drumul către o nouă epocă, și anume, condiția socială actuală, reprezentată de lumea globalizată, lumea digitală de azi.

Desigur că această fereastră nou creată care s-a deschis, a reprezentat calea către o manieră mai specifică, mai abundentă, mai permisivă în a desluși mrejele legilor, al dreptului în ansamblul lui, a instalat relativismul în domeniul științelor juridice, fiindcă posmodernitatea în drept nu înseamnă absența legii, ci un nou mod de a gândi despre lege, mai contextual, mai critic, curentul reflectând o lume în care certitudinile moderne sunt înlocuite cu un vortex de întrebări, o invitație necesară, revigorantă la întâlnirea cu universalitatea dreptului, cu viziunea globală.

Dincolo de tentaculele noului, care înghite într-un mod hain vechiul, societatea s-a re poziționat pe un nou palier legislativ, de concepere și punere în aplicare a legislației, începând să se insereze discuții despre așa-numita „justiție narativă”, mai precis, soluționarea cauzelor prin înțelegerea poveștilor și experiențelor individuale, fiindcă concepția conform căreia judecătorul, de pildă, era prezentat ca un robot care aplică normele juridice fără a le interpreta, fără a le supune propriilor simțuri.

Toate aceste schimbări amintite au inoculat, printre altele, ideea că norma juridică nu mai este văzută ca fiind absolută și au permis instalarea altor percepții care au adus o interpretare contextuală, dependentă de valori culturale, sociale, și totodată s-a dispersat și viziunea conform căreia dreptul era văzut ca fiind un monopol al statului-națiune.

Amploarea și impactul posmodernității în drept sunt de netăgăduit, deoarece, astfel cum am arătat, au transformat dreptul și studiul acestuia într-un veritabil fenomen, cu interpretări juridice influențate de ideologie, istorie, cultură, context politic, îndepărtând ideea că științele juridice sunt neutre sau obiective.

Practic, maleabilitatea intervenită a facilitat modalitatea de înțelegere și cuprindere a dreptului, în ansamblul lui, permițând coexistența mai multor sisteme normative, deschiderea largă și clarificarea unor concepte noi, împinse către diversitate, în măsură a se alinia direcției globale.

Contopirea cu universalitatea, în acest sens, a venit ca o chemare vie, ca o nevoie indispensabilă, asiduă de a răspunde unor noi direcții în domeniul dreptului, care au catapultat societatea din punct de vedere al juridicului, și nu numai, într-o tranșă a cunoașterilor noi, filtrate în alt mod, mai personal, cu implicație reală în procesul justiției, în ansamblul lui.

Fără îndoială că orice mișcare de grandoare provoacă valuri, deseori riscante, astfel că, în acest caz primejdia este legată de relativism și eventualele mutații, fiind imperios a exista o abordare echilibrată, ce ar presupune îmbinarea rigurozității juridice cu sensibilitatea posmodernă față de complexitatea realității sociale.

Tot acest carusel țineste și ridică în slăvi schimbarea, cu toate valențele acestui termen, ca și o necesitate *sine qua non* evoluția, în profunzimea ei, nu ar fi posibilă, și ralierea la globalizare ar reprezenta singura direcție acceptată și propice dezvoltării, în măsură a hrăni o societate, nu doar în plan juridic, ci în întregul ei.

Cu tot cu etalarea anumitor rezerve, în a ne încrede pe deplin și a renunța oarecum la identitatea strict națională, surprindem în această rostogolire a schimbărilor o reverberație care nu ne va permite pierzania totală, și anume identitatea națională, care rezidă atât în normele juridice, cât și în cei care le făuresc, aplică ori le gestionează în vreun fel, așadar opinez că se poate uza de acea etică ce transcende timpul și normele, fiind legată de propriul stat și mai ales de propria persoană.

¹ Gary Minda - *Postmodern Legal Movements: Law and Jurisprudence At Century's End*, NYU PRESS, 1995, p. 148